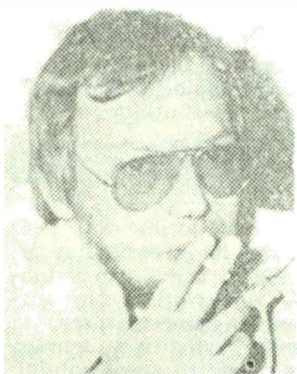

SCENOGRAFIA

DAN JITIANU

Relația scenograf-șef de producție

Tot la această rubrică am scris la un moment dat, mai precis în articolul intitulat „Execuția scenografică”, câte ceva despre relația dintre scenograf ca proiectant al scenografiei și șeful de producție ca șef al execuției scenografiei.

Doresc să revin asupra acestei teme din cel puțin două motive. Primul ar fi importanța deosebită a acestei relații în organizarea și planificarea activității teatrului. Relația scenograf-șef de producție este prima verigă de legătură între sectorul artistic și sectorul tehnic de producție al instituției teatrale, între programul artistic al creatorilor și posibilitățile tehnice și tehnologice de a-l pune în practică, de a-l materializa. Al doilea motiv este persistența și frecvența confuziei care se face între responsabilitățile și sarcinile scenografului și cele ale șefului de producție, confuzie ce are ca sursă, cred eu, ignorarea deosebirii dintre proiectant și executant.

În alte domenii, cum ar fi construcțiile de exemplu, rolurile proiectantului, executantului și beneficiarului sînt bine delimitate, ceea ce mă îndeamnă să compar, în vederea evitării confuziilor, triunghiul: **proiectant-executant-beneficiar** din construcții cu triunghiul **scenograf-producție-scenă** din teatru.

Structura acestor triunghiuri este izbitoare de asemănătoare, în ciuda deosebirii esențiale a celor două domenii: construcțiile au intrat de mult pe calea proiectării tipizate și a industrializării execuției, în timp ce teatrul a produs și va produce întotdeauna **unice** — spectacolele. Această asemănare de structură are însă și capcane; s-a vehiculat, de exemplu, la un moment dat ideea comasării atelierelor de producție ale teatrelor într-un mare combinat. Idee nefericită, după părerea

mea, pentru că nu ținea seama tocmai de caracterul de unicat al producției teatrale, neadecvabil cu capacitatea de tip industrial a unui mare combinat, foarte indicat, firește, în producția de serie. În teatru nici proiectarea nu este tipizată, scenografia adevîndu-se spectacolului rezultă o diversitate de soluții spațiale și de costume, nici producția nu poate apela la banda industrială, numărul redus al obiectelor identice dintr-un spectacol nejustificînd efortul tehnologic de a organiza o astfel de instalație, eficientă, desigur, pentru serii foarte numeroase de obiecte.

Caracterul de unicat, deci, al producției teatrale reclamă o **flexibilitate de adecvare** a producției la cazul în speță al fiecărei scenografii în parte, rolul șefului de producție în această adecvare fiind hotărîtor. Pe de altă parte, cunoașterea perfectă a proiectului, însușirea lui, îl poate transforma pe șeful de producție într-un fel de alter ego al scenografului, situație ideală și posibilă în colaborări pe perioade îndelungate. Șeful de producție poate deveni astfel un alter ego **constructor** al scenografului **proiectant**. Experiența de constructor a primului folosește celui de-al doilea nu numai în faza execuției scenografiei, ci chiar și în faza de proiectare, dacă cei doi devin interlocutori, dacă se realizează un **dialog** între **proiectant** și **executant**.

Fără cunoașterea prealabilă a resurselor materiale și tehnice ale atelierelor, ideal ar fi și a celor umane, scenograful pornește handicapat la desenarea proiectului. Dialogul scenograf-șef de producție are o dublă utilitate: pe de o parte proiectantul poate prevedea încă din schițe exploatarea eficientă a capacităților de producție, pe de altă parte executantul

cunoaște mai deverse intențiile scenografice și poate lua măsuri organizatorice, de planificare etc. În cursul acestui dialog, experiența tehnică de constructor a executantului poate fi valorificată de scenograf în adoptarea unor soluții mai simple și mai eficiente din punct de vedere tehnic și uneori chiar artistic.

Colaborarea profesională a celor doi factori se face evident în beneficiul spectacolului, iar când șeful de producție este și un pasionat de teatru colaborarea devine creatoare.

Șeful de producție are ca obiectiv principal realizarea scenografiilor premiere-lor în pregătire, dar tot el este cel care trebuie să planifice, să organizeze, să conducă o serie întreagă de alte lucrări, unele de urgență maximă. Printre acestea se numără întreținerea scenografiilor spectacolelor din repertoriu, lucrări de afișaj și publicitate, modificări ale scenografiilor cerute de condițiile de turneu, verificarea și întreținerea aparatelor și mașinilor din ateliere etc.

Pentru realizarea dialogului cu scenograful, șeful de producție are nevoie de un limbaj care se obține printr-o educație artistică și tehnică similară cu a scenografului, în plus el trebuie să aibă calități de organizator, de economist și o știință specială a relațiilor cu colaboratorii și subordonații; primii sînt artiști iar cei din urmă meseriași de înaltă tehnicitate, și unii și alții au susceptibilitățile lor.

În institutele de învățămînt superior sovietice unde se pregătesc scenograful, învață și scenograful tehnologi, cei care vor ocupa în teatre funcțiile de șefi de montări. (Șef de montare = șef de producție al unui spectacol.) Acest sistem are avantajul educării limbajului comun al proiectantului și executantului.

În Statele Unite regizorul tehnic al spectacolului preia o serie din atribuțiile șefului de producție, altele fiind preluate de administrația teatrului. Sistemul american are avantajul că simplifică relația triumfiulară scenograf-producție-scenă la o relație cu numai doi termeni: scenograf-regizor tehnic.

Ca și în alte țări europene, șefii de producție de la noi au ca pregătire de bază studii tehnice, economice sau de arhitectură. Cei mai buni dintre ei s-au apropiat de teatru din pasiune și cu tim-

pul au cîștigat o experiență complexă. Cu unii am colaborat și cred că este datorită mea să-i numesc: Nae Nicolescu de la Teatrul „Bulandra”; Almassy de la Teatrul de Nord-Satu Mare; Petrică Manea de la Iași sau Vajda Zoltan de la Tîrgu Mureș.

Un ajutor absolut necesar al șefului de producție, în special în teatrele cu mai multe săli, este coordonatorul tehnic. Pe de o parte, în cazul instituțiilor teatrale cu mai multe spații de joc, șeful de producție nu poate face față singur sarcinilor multiple ce îi revin, pe de altă parte coordonatorii tehnici se pot pregăti alături de șefi de producție experimentați pentru a ocupa la rîndul lor această funcție.

Nu aș vrea să închei acest articol înainte de a reaminti cum relația proiectant-executant participă la sincronizarea, la conjugarea eforturilor artistice și tehnice depuse în vederea pregătirii spectacolului. Aici, rolul șefului de producție este hotărîtor, în faza repetițiilor pe scenă, scenograful a predat de mult schițele, distribuția condusă de regizor a evoluat în conturarea mișcării și este momentul să apară pe scenă primele elemente scenografice.

După cum se știe, repetițiile de mișcare se desfășoară la început într-o scenografie „marcată”, redusă de obicei la accesele strict necesare, la limitarea mai mult sau mai puțin aproximativă a spațiului de joc, se folosesc „marcaje” pentru mobilier, recuzită, costume. În evoluția firească a repetițiilor există un moment oportun al apariției elementelor scenografice. Dacă acest moment este depășit de executant, dacă scenografia întîrzie, tonusul repetițiilor începe să scadă, acumulările treptate se diluează și atunci cînd întîrzierea devine mare asistăm la structurarea unui spectacol cu scenografie și costume „marcate” sau improvizate. Cînd în sfîrșit are loc contactul cu scenografia și costumele spectacolului, contactul acesta devine neplăcut, creează o stare de inconfort atît regizorului cît și actorilor. Consecințele nu sînt din cele mai fericite, interpreții și regizorul au senzația că munca trebuie reluată, ceea ce presupune, evident, noi întîrzieri. Încă un argument pentru care în acest angrenaj de relații: scenograf-producție-scenă rolul demersului organizatoric, tehnic și artistic al șefului de producție este hotărîtor.